

תאריך ומקורו

**”צעצוע זה שאתם מראים לי,
לא לבד שאינו מבהיל, אלא גם אינו עושה רושם
מאת שמואל קראוס**

על המובא בפנים שהיה זה **”בבקר כשהרבי התפלל לפני ה”עמוד”⁴** – בהערה בשולי-הגיליון (4): **”הי זה ביום הזכרון הראשון של אביו, ב’ ניסן”** – היינו, בשנת תרפ”א. אלא שידיעה זו נסתרת לכאורה מהמשך המסופר באותו **”מבוא”⁵**, שם צוטטה איגרת של אדני”ע משנת תרצ”ד⁶ המתארת את ששת **”מאסרי שעות”** שהיו לו, קודם המאסר

המדובר בחוברת הנושאת את השם **”יחביד”** – ליובאוויטש (עסקנות ציבורית),⁷ חוברת שהוגהה ע”י אד”ש (ראה ימי בראשית ע’ 278, ומשם הצילומים שכאן) ונדפסה בשנת תשי”א בהוצאת קה”ת. בחוברת זו, ע’ 52-53, מובא הסיפור הזה בין תיאור פעולות אדני”ע בשנת תרפ”א לאלו של שנת תרפ”ד, ונאמר כי ארע **”פעם אחת, ביום ב’ ניסן, יום ההילולא של אביו”**.

בכל אופן, מוסקבה לא הוזכרה בהקשר סיפור זה, ומה”ל ניתן להבין שאירע בבי’ ניסן תרפ”ז – כאשר שהה אז **בלנינגרד**. ניסיון לאתר את המאורע הזה במקומו בכרך ג של יספר התולדות – נכשל, והוא נמצא רק בעלעול מקרי ב”מבוא” שבראשו³, כאשר בהערה בשולי-הגיליון מופיע מקורו: **”ראה ”חב”ד-ליובאוויטש” עמוד 52”**.

הרב ש”י... ”כ”ד טבת תרצ”ב”. במפתח אד”ש – נעתק בשולי יאגרות-קודשי ב ע’ שסא – מפורש: **”שניאורסאהן הרמ”מ, ברלין, כ”ד טבת צ”ב”**. על הקשר של איגרת זו למאמר **”אבות החסידות”** ראה: **”בית משיח”** 212 ע’ 26. **ז** בתר[ח”ץ] נדפס ב”התמים” ז [ע’ 696] **”מכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א לאחד מחתניו הרבנים שליט”א, י”ד י”ז אייר רצ”ד”**. הוזכר במפתח אד”ש – נעתק בשולי יאגרות-קודשי ג ע’ ט – אך אינו מפרש שכתבה אליו, אלא **”לאחד מחתניו, י”ז אייר צ”ד, ע”ד מאסרי כ”ק אדמו”ר שליט”א”**. **ה** בתר[צ”ט] נדפס ב”התמים” ח [ע’ 798] **”קטע ממכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א לאחד מחתניו הרבנים שליט”א, י”ג כ”א אד”ש תרצ”ה”**. הוזכר במפתח אד”ש – הועתק בשולי יאגרות-קודשי ג ע’ רפט – אך לא פורש מי הנמען. **ו** בת”ש נדפס ב”פוקח עורים” ע’ 3 **”מכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א אל אחד מחתניו הרבנים שליט”א, י”ג כ”ו טבת, תרצ”ו”**. הוזכר במפתח אד”ש – הועתק בשולי יאגרות-קודשי ג ע’ תעז – אך לא פורש מי הנמען. **ז** בתש”ח נדפס בקונטרס נח [יספר המאמרים היתשי”ח ע’ 232] **”מכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א לאחד מחתניו ש”י”**, ללא תאריך, וכך גם בהעתק המזכירות – **”יאגרות-קודשי ב ע’ תצב – אלא ששם גם הנמען: ”חתני יקירי וחביבי הרב רמ”מ ש”י”**, ובמפתח אד”ש – הועתק שם בשולי העמוד – מפורש: **”שניאורסאהן הרמ”מ, ברלין, ניסן צ”ג”**, וברשימת המקורות שכתב ללוח ה”יום יום”, בפתגם ליום י”ד תמוז: **”לש”ס חוהמ”פ צ”ג”**. **ח** במפתח אד”ש ישנה ידיעה על איגרת **”לאחד מחתניו, קיץ צ”ט, דברי ימי החוזרים המנוחים וכיו...”**

3. עמודי ה”מבוא” אינם ממוספרים, והוא נמצא שם בע’ [15]. כך ג נדפס בתשליו.
נדפס שוב במהדורת צילום בשנת תשמ”ז.
4. ידיעה זו אינה מהחוברת יחביד – ליובאוויטש, אלא מהחוברת ידער ליובאוויטשער רבי (בקטע שצוטט לעיל בפנים). ע’ [23].
5. נדפסה ב”התמים” ע’ 696, ונכתבה **”לאחד מחתניו הרבנים שליט”א”**, והיא אחת משמונה איגרות שלו שנמענן רשום באופן כזה: **א**) בתרצ”ה נדפס בקונטרס ל [יספר המאמרים קונטרסים ב ע’ 712] **”העתק מכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א הנשלח לאחד מחתניו הרבנים שליט”א (בחדש סיון תרצ”ה)”**. הוזכר במפתח האיגרות של אד”ש – הועתק בשולי יאגרות-קודשי מהוריי”צ ד ע’ טעט – אך לא פורש מי הנמען. **ב**) בתרצ”ו נדפס בחוברת ב של יתמים’ [ע’ 137] **”קטע ממכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א מה שכתב לאחד מחתניו הרבנים שליט”א בנוגע למאמרו ”אבות החסידות” שכתב בהיותו במאריענבאד כ”ק מני”א תרצ”א”**. יאגרות-קודשי ב שולי ע’ שסא יוחס המכתב בספק לאד”ש, שיש לפתרו על-פי המופיע באיגרת אחרת אליו, ע’ תקז: **”חזרת הדרושי... הנוכר בסי י”ב”**, ועניין זה נמצא בסימן יב ברשימת **”אבות החסידות”**. **ג**) בתרצ”ו נדפס ב”התמים” ב [ע’ 150] **”העתק מכתב כ”ק אדמו”ר שליט”א מליובאוויטש שכתב לחתנו**

מעשה באנו

”צעצוע זה שאתם מראים לי,
לא לבד שאינו מבהיל, אלא גם אינו עושה רושם”

’שיחות קודש’ עי’ 166, מופיע רק הפתגם ללא הסיפור) – ושם שאירע:

אין דער צייט וואָס דער רבי איז געווען אַרעסטירט אין רוסלאַנד אין יאָר תרפ״ז [בזמן שהרבי היה אסור ברוסיה בשנת תרפ״ז].

מרהיטות-הלשון מובן שסיפור זה אירע בעת המאסר הידוע של שנת תרפ״ז, ולכאורה יש לתמוה שפרט זה אינו מופיע ביומניו המפורטים של אדני׳ע המתארים את שאירע במאסר זה. אלא שבהערה בשולי-הגיליון (5) מופיע הציון: ”זע [ראה] **ביאגראפיע פון ליובאוויטשער רבי׳ן (מהור״י צ׳) ע׳ 10**” – הכוונה לחוברת בשפה האידיש² שנדפסה בשנת תשי״ג בהוצאת קה״ת בשם ׳דער ליובאוויטשער רבי׳ – ושם מופיע סיפור זה לפני האיזכור (בעי 11) של המאסר הידוע – שהחל בט״ו סיון תרפ״ז – ונאמר שהיה ״אמאָל, אַ פרימאָרגן, ווען דער רבי נ״ע האָט געפראָוועט יאַרצייט נאָך זיין פּאָטער [פעם, בבוקר, כאשר אדני׳ע נהג יארצייט

כ״ק אדמו״ר (מהור״י צ׳) נ״ע קודם היציאה מרוסיה הסובייטית

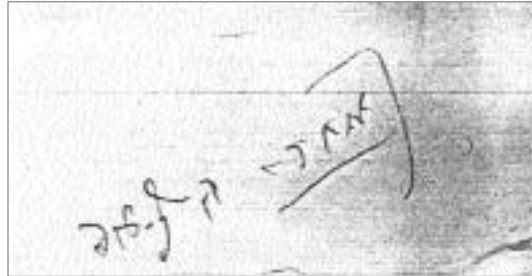
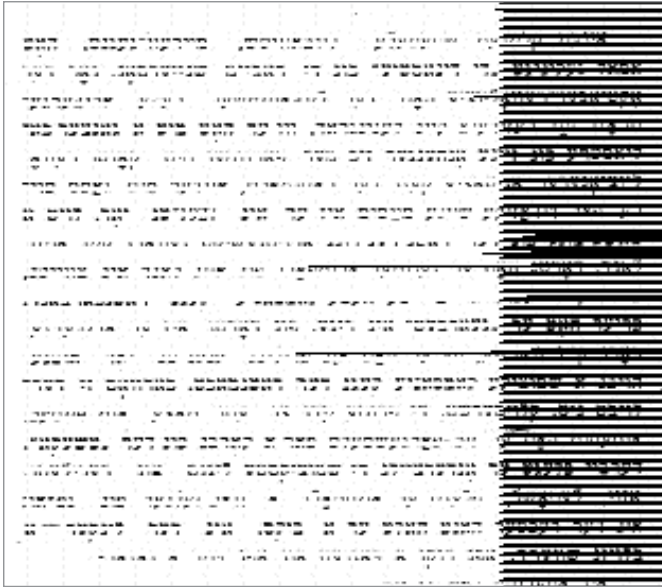
ביום מכירים את הסיפור על כ״ק אדמו״ר (מהור״י צ׳) נ״ע, שפעם, בעת שנאסר, איימו עליו באקדח, ותגובתו הייתה שאיום כזה מפחיד רק מי שיש לו עולם אחד והרבה אלים, אך לא מי שיש לו אל אחד ושני עולמות.

לא מזמן נתבקשתי לברר פרטי הסיפור, וזה המעט שהעליתי. בקשתי שטוחה לפני היודעים להוסיף מראי-מקומות נוספים שיואלו לפרסמם בבימה זו:

סיפור זה מופיע בספרו של ר׳ סימון שי יעקבסון, **A MEANINGFUL LIFE TOWARD**¹, ושם – בהקדמה שאד״ש נהג לספר לעתים קרובות לספר אודות חותנו (ומהקדמה זו מובן שגם סיפור זה ביניהם) – שמאורע זה היה בשנת **1927** [תרפ״ז], כאשר נקרא לבוא אל השלטונות הקומוניסטיים **במוסקבה**.

בשיחות אד״ש מצאתי את הסיפור רק בילקוטי שיחותי כרך ג עי 806 – משיחת ש״פ וישב תשי״כ (בהנחה הבלתי-מוגהת שלפנינו,

1. 1995, עי 134. גם במהדורה העברית, ׳הדרך לחיים של משמעות׳, תשנ״ו, הוא בעי 134. 2. תורגמה ללהיק ע״י הרא״ח שי גליצנשטיין ונדפסה ביבטאון חב״ד חוברת רביעית, י״ד שבט תשי״ד, ושם בעי 11-12.

קראנו כאן על ה"פרינציפ" של הרבי לדבר באידיש עם חברי היבסקציה, אך אין זה אומר שהללו התנערו לגמרי משימוש בשפה זו. אדרבה, בפירסומי התעמולה שלהם מככתב האידיש בעיתונים ובספרים רבים. לפנינו צילום מספר שכזה – שימו לב לכתוב האידי של מילים עבריות, לדוגמה: טוירע (=תורה), מייסים (=מעשים), מאצע (=מצה), פייסעכ (=פסח)... – בו הואשם כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נייע שאחר יציאתו את רוסיה השמיץ אותם, "למשל, תיאר חייל פשוט של הג.פ.או. כשבידו הימנית הוא מחזיק רובה, בשמאלית חרב גלויה, על שכמו כידון ועל בטנו אקדח". תועמלני היבסקציה היו מעדיפים לו היו מתאר חייל שכזה כשהוא אוחז בידיו שושנים וורדים... הצילום שלפנינו היה למראה עיני כ"ק אדמו"ר מלך המשיח שיל"ו, שרשם עליו בכתב-יד-קודש: "אחרי היציאה", כלומר, שהתפרסם בשנים שאחרי יציאת אדנ"ע מרוסיה.

לקבל את עניני הדת. אנכי, בטח אתם יודעים נאמנה אשר המאכל שבני אדם אוכלים לא רק שהוא משיב אתם ומוסיף להם כח אלא עוד מדשן את האדם, כי המאכל נהפך לדמו ובשרו. בחכמת הרפואה מתבאר היטב אופן התהפכות הלחם והבשר או שארי מאכלים לדם ובשר האדם, והרופאים הלומדים איהו שנים כבר יודעים את הפרוצס [=התהליך] הזה ומה תאמרו על אותו בן אדם שיאמר אשר עד שלא ידע איך המאכל נהפך לדמו ובשרו לא יאכל ולא ישתה מאומה. כן הדבר, תחלה צריכים להאמין ולאכול ולשתות וללכת ללמוד חכמת הרפואה ואח"כ יעמוד על אותה הידיעה המוחלטת איך המאכל והמשקה נהפך לדם ובשר. הדברים עשו עליהם רושם.

יפגוש אדם את חברו תלמיד בית ספר גבוה הלומד במחלקת חכמת חוזה בכוכבים, ובעודנו ברחוב יפנה אליו ויאמר באר לי את מהלך הכוכבים ונתיבותיהם, בודאי ישיב לו אשר פה ברחוב א"א לי לבאר לך מאומה, ואם חפץ אתה לדעת אזי עלה עמי אל בית מגדל הצופים בכוכבים ושם אראך ובעיניך תראה את הכוכבים ונתיבותיהם. אם אתם חפצים לבא לידי ידיעה מוחלטת – איבערציגיגונג – בדת אלקים ותורתו בואו אתי אל בית אלקים והניחו תפילין, אכלו כשר ושמרו את השבת ויודרך מוחכם ולבבכם שתוכלו להבין ענין מוסרי ולאט לאט תעלו בשליבות השכל עד אשר אביאכם לידי הכרה שכלית ואז תבאו לידיעה מוחלטת – איבערציגיגונג – בדת אלקים ובתורתו.

הם, תחלה הסבר לנו במופתים שכלים ואז נקבל לשמור את דת ישראל ועד אשר לא תבאו אותנו לידי ידיעה מוחלטת לא נוכל

של אדנ"ע משנת תרצ"ד⁶ המתארת את ששת "מאסרי שעות" שהיו לו, קודם המאסר השביעי בטי"ו סיון תרפ"א, כאשר הקודם הוא "המאסר הששי בחדש תמוז תר"פ ברוסטוב", ולא מוזכר כלל המאסר בבי' ניסן. והנה, בשנת תשד"מ נדפסה לראשונה⁷ איגרת שכתב אדנ"ע ביום כ"ז מרחשון תשי"ד אל מזכירו ר' ניסן מינדל ע"ה, בה מעתיק לפניו "קטע מהרשום בזכרונותי מה שבדידי

כמכתב (בדומה לזה: אותן רשימות של אדנ"ע שנכתבו מלכתחילה עבור 'התמים' בהעלם שמו). מגילוי זה אפשר גם מן המוזכרות לעיל כאיגרות ישנן כאלו שאינן אלא רשימות שלא נשלחו, אשר לסיבה זכו לכותרת כזו.
7. 'איגרות-קודש' כרך ח ע' נט-סג. החלק הקשור לעניין בו עסקנו חזר ונדפס ביספר השיחות תר"פ ע' 3-5 (וראה הנסמן שם בהערה 2) ומועתק כאן במסגרת נפרדת.
8. הנוסח הנדפס הוא מהנמצא בהעתק המזכירות, וההשלמה בין חצאי-אריחי היא של העורך, לפי המובן מההמשך שהיה "בשנת האביולות" ומתאים לאיגרת תרצ"ד הנ"ל.

וראה 'בית משיח' 240 ע' 45 שכנראה נועדה להדפס מתי שהוא, אלא שעד היום טרם התפרסמה.
והנה זה חדש, 'בית משיח' 319 ע' 20 נדפס צילום רשימה של כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נייע שבראשה הכתובת: "מכי [כאן נותר מקום חלק, כדי שהמעתיק יושלים: כ"ק אדמו"ר] שליטי"א אל אחד מחתני הרבנים שליטי"א. רשימה זו נדפסה בתרצ"ה בחוברת הראשונה של 'התמים' [ע' 11], אך תמורת הכותרת נכתב שזהו "קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר שליטי"א שענה לאחד". 'בית משיח' שם ע' 21 נכתב שמכותרת הנ"ל עולה שזהו מכתב אל אד"ש, אך המצילום נראה שמדובר ברשימת אדנ"ע שנכתבה מלכתחילה כדי שתודפס ב'התמים'

ה"פרינציפ" של הרבי - לדבר אידיש

"לא אסור מן הפרינציפם שלי ועוד לא נולד ולא יולד אותו בן אדם או שד

אשר יזיו אותי מהפרינציפם שלי אפילו זיו כל שהוא"

קרוא אל הטשעקא מלפנים - כי לא אסור מן הפרינציפם שלי ועוד לא נולד ולא יולד אותו בן אדם או שד אשר יזיו אותי מהפרינציפם שלי אפילו זיו כל שהוא.

עוד טרם גמרתי את דברי הפסיקני אחד מן המסובים אל השלחן שישב מימין היושב בראש השלחן, ויגביה את האקדח שהי' מונח על השלחן מולי - כי חוץ מזה שהיו חגורים כלם בכלי זיין הי' גם אקדח מונח על השלחן לפני כל אחד מהיושבים - ויאמר, צעצוע זה מסיר את הפרינציפם ואימתו פותח את הפה וגם אלם נעשה דברן.

טעות גמור - השבתי - צעצוע זה עושה רושם רק על הבלתי מאמינים נמוגי הלב שאין להם אלא עולם אחד והרבה אלים, איין וועלט און אַ סאַך געטער, כל בעל תאוה יש לו אלקיו, אבל אנחנו שיש לנו רק אל אחד ומאמינים בשני עולמות הנה צעצוע זה שאתם מראים לי לא לבד שאינו מבהיל אלא גם אינו עושה רושם.

לא קראנו אתכם - אמר היושב בראש השלחן - בשביל לקנתר או להכעיס אתכם ומה המה הפרינציפם שלכם, אולי נוכל להשתוות בזה.

הפרינציפ שלי שאיני חפץ לשמוע ולדבר רק בשפת יהודית גם במסיבה של נוצרים ומה גם במסיבה של בני אדם שממעי יהודה יצאו.

ומנין - שאל אחד מהם - שאנחנו יהודים.

אנכי, אפשר טעיתי בזה וכי לא כל המסובים הם יהודים. אבי זקני הי' מכיר את היהודי גם בהלכו ברחוב. פעם כשהי' בקיוב הלך ברחוב קרעשטשטיק ופגש באחד הצעירים המתיהרים במלבושים מגוחצים וישאלהו אבי זקני - בשפה יהודית - אי' איפה הוא ביתו של פרופיסור מפורסם או בקיוב, וכעס הצעיר ויאמר בקצף גדול מנין אתם יודעים שאני יהודי, ויענה אבי זקני בשעת הברית דבק המוהל את אשר כרת בחוטמך, ומתוך כך הכיר בו שהוא יהודי, אנכי אינני מכיר באות זה אבל כמדומני שלא טעיתי.

השאלה הראשונה, אתם שומרים את הדת לכל פרטי, אתם יושבים בכיסוי הראש ויש לכם בגד עם ציצית וכן שאר פרטי הדת מה שאתם שומרים בדיוק, אם הוא אצלכם מצד ידיעה מוחלטת, איבערצייגונג, או הוא מצד אמונה ורגילות.

אנכי, מצד ידיעה מוחלטת.

הם, אם עניני הדת הם מצד ידיעה מוחלטת, וואָס איר זייט איבערצייגט, איבערצייגט אונז אויך [=מחי ההוכחה שלך, תשכנע גם אותנו], והביאו גם אותנו לידי מצב מוסרי דתי כמובן.

אנכי, הנני מוכן למלאות את משאלכם ובטח תתנו לי את היכולת לאפשר את דרישתכם, כמוני כמובן יודו על האמת שאם

להלו העתקה מאיגרת כ"ז מרחשוון תש"ד בה מספר כ"ק אדמו"ר (מהור"צ) נ"ע על מאסרו בתמוז תר"פ:

והנני להעתיק בזה קטע מהרשום בזכרונותי מה שבדידי הוי עובדא בקיין תר"פ] בחדש תמוז שנקראתי לבא אל הטשעקא - השם ג.פ.א. עוד לא הי' אז - ברוסטוב ע"נ דון.

ההזמנה היתה כרגיל בארחות חיי הטשעקא, ומה גם שנמסר הדבר לידי העיווסקים צוררי דת ישראל, להביא רב בישראל למערת פריצים להתעולל בו.

ואני טרם גמרתי את תפלת שחרית - שהייתי אז עובר לפני התיבה בשנת האבילות על הוד כ"ק אדמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"ם ז"ע והנה שלשה שלוחי חצר מות נכנסו אל חדר התפלה וקני רובים בידיהם מלובשים בכגדי שרד מיוחדים במראה שחור ואדום והגורותיהם מלאים כדורים ושתי אקדוחים ושני סכיני קוקוז תלויים בחגורותיהם וכובעיהם נחשת ופניהם בוערים ויגשו אלי לאמר הנך מוזמן ללכת עמנו תיכף אל הטשעקא.

שנים מהשלוחים היו מהיבסקציא ואחר נכרי. השנים חפצו להפשיט את הטו"ת וכשאמרתי להם שעלי לגמור את התפלה - עמדנו או באמירת והוא רחום דשני - וללמוד משניות אחר התפלה ואז אלך עמהם, התחילו לקרא בקול המולה בביטויים של חירוף וגיודף - דרך אגב הנה אחד מהם הי' פליט מעיר שאוועל אשר בהזדמנות בא אלי ואנכי סדרתיו בבית מסחר של פאפירוסים ואח"כ לויתי לו סכום שיוכל לסחור בעצמו ובמשך כשלוש שנים עד המהפכה התפרנס בכבוד - ויצעקו עלי להסיר את הטו"ת וללכת עמהם, ולולא חברם הנכרי היו מכריחים אותי להפסיק את התפלה.

כשגמרתי את הקדיש האחרון אחר לימוד המשניות פשטתי את הטו"ת והלכתי בלוית השומרים המזוינים, אחד מימין ואחד משמאל ואחד מאחורי כדרך שמוליכים את הנחשד למורד במשטר הממלכה.

כשבאתי לחצר מות הכניסוני לאולם גדול, כחמשה עשר אנשים ישבו מסביב לשלחן משני עבריו מימין ומשמאל ובראש השלחן ישבו שנים ואותי הושיבו בסוף השלחן מול השנים אשר בראשו ושלשת השומרים ישבו לאחורי מימין ומשמאל ומאמצע.

אחד מהיושבים בראש השלחן פנה אלי לאמר, אנחנו חברי "ועד מבקרי הדתות" אשר על יד הפארטיי ואנחנו עסוקים לבקר את דת ישראל, היו לנו שאלות שונות והזמינו את הרב בערמאן ואת הרב גאלדענבערג שאלנו מאתם מה ששאלנו והשיבו מה שהשיבו, וכעת הזמינו את הרב ש"ס [=שניאורסאהן] לפתור לנו איזה שאלות מדת ישראל הקשורות עם הקבלה והחסידות.

כל זה אמר בלשון רוסיא.

אנכי השבתי באידיש, כבר הודעתי - בשתי הפעמים שהייתי

הוי עובדא בקיץ תר"פ⁸ בחדש תמוז שנקראתי לבא . . ברוסטוב.

"מן העולם ועד העולם"

להלן קטע מהנחה בלתי-מוגהת ממאמר דיבור-המתחיל "ברוך הגומל לחייבים טובות", שנאמר בשבת פרשת בלק י"ז תמוז תשמ"ה (מתוך 'התועודיות' חלק רביעי ע' 2524-5):

...ועל-דרך-זה הייתה הנהגת כ"ק מו"ח אדמו"ר בעל הגאולה, שהמשיך הבחינה ד"מן העולם ועוד העולם" גם בהיותו בשפולערקע [=בית האסורים בלנינגרד, שם היה אסור בשנת תרפ"ז]. וכידוע מה שאמר להחוקר המנגד לאלקות בתכלית, שאצלו ישנם ב' עולמות, היינו שאצלו היה בחינת "עולמך תראה בחיך", שגם בהיותו במקום [שכזה], ובדיבורו של עם איש כזה, גם בזה גילה והמשיך בחינת "מן העולם ועד העולם", ב' עולמות...
...שגם בהיותו בשפולערקע, ובדברו עם מי שמנגד לאלקות בתכלית, גם שם המשיך וגילה "מן העולם ועד העולם", ב' עולמות. וכוח זה נותן כ"ק מו"ח אדמו"ר שהוא נשיא דורנו (על-דרך מה שגם לאחרי שהמליכו את שלמה אמרו "יהי המלך דוד לעולם") לכל ההולכים בדרכיו . . שגם במקום הכי תחתון נוכל לגלות הבחינה ד"מן העולם ועד העולם", ב' עולמות. כאן לא הוזכר המעשה באקדח, וייתכן שרק הפתגם, או גם המעשה עצמו (לפי המובא בפנים מילקוטי שיחותי חלק ג), חזר ונשנה גם במאסר של שנת תרפ"ז.

בזיכרונות אלו מתאר אדניי את המאסר הזה בפרוטרוט, שהיה "טרם גמרתי את תפלתי שחרית – שהייתי אז עובר לפני התיבה בשנת האבילות . . עמדנו אז באמירת והוא רחום דשני⁹, ובהמשך מפורט גם הסיפור הנ"ל על האיום באקדח והמענה עליו. לפי השמועה הרי שאת החוברות 'חב"ד – ליובאוויטשי וידער ליובאוויטשער רבי כתב הר"י מינדל ע"ה¹⁰. האיגרת הזו, שהופנתה אליו, מסבירה את ידיעתו על אירוע זה, אלא שלאידך צריך-עיון מדוע שינה מן המקור וכתב שאירוע זה היה בבי' ניסן (ועוד שינויים¹¹). אפשר שכתב זאת על-פי הזיכרון ולא דייק.

התיארוך הקרוב ביותר לאירוע זה – בפירוטמים שקודם תשד"מ – מופיע בספרון 'מחתרת חסידית בברית המועצות'¹² שכתב אבי ש"י, שם מסופר שהיה זה "בעיר רוסטוב, סמוך להסתלקות אביו, הרבי רש"יב נ"ע".

ב רשימות אדניי שהתפרסמו עד עתה לא מסופר על סופו של המאסר הזה, ומאיגרת תרצ"ד ידענו רק שהיה "בסיבת הלשנת ראש הייעווסעקציע ברוסטוב", אך לא נתפרש מה בדיוק אמרה רשימות אדניי שהתפרסמו עד עתה, לסיים יש להעיר כי "מאסר שעות" זה שהיה בתמוז תר"פ, אותו החשיב אדניי כמאסר הראשון¹³ בתקופה בה היה רבי לחסידים – חמשת המאסרים הקודמים

⁹ צעצוע זה מסיר את הפרינציפים ואימתו פותח את הפה וגם אלם נעשה דברין".
¹² נדפס בכפר חב"ד בהוצאת 'ירשת אהלי יוסף יצחק', ללא תאריך [תשל"ט – לפי הדיווח בגיליון 3 של 'ברשת חב"ד', מני"א תשי"מ, ע' 3: "הופיע לפני שנה"י] ע' 13 (אמנם הציור שם, בו נראה הרבי יושב ומעברו השני חוקר המאיים באקדח, אינו מתאים לתיאור שבאיגרת אדניי שהתפרסמה אח"כ). לעומת זאת, בפירוטם מאוחר יותר בהוצאת 'הירשת' – בכרך א של 'סיפורי חסידים לנוער', בעריכת ר' רפי חרותי, תשמ"ב, ע' 186 – מופיע הסיפור הזה בין אירועי המאסר של שנת תרפ"ז. שוב נדפס הסיפור בסידרת 'רבותינו נשיאנו' – ספר שני בסידרה, בעריכת ר' יוסף יצחק קמינצקי, תשנ"ד, ע' 83-81 – ושם ש"היה זה בשנת תרפ"א, בתוך שנת האבלות על הרבי הרש"יב" (גם הציור ששם אינו מתאים למעמד המפורט באיגרת אדניי).

¹³ באיגרת מתש"ד מזכיר את "שתי הפעמים שהייתי קרוא אל הטשעקא מלפניי", ואלו לא הוזכרו באיגרת תרצ"ד, אולי משום שלא נחשבו אף כמאסר שעות (אך ראה שם על ה"רגיל בארחות חיי הטשעקא . . להביא רב בישראל למערת פריצים להתעולל בו").

עוד ראה ביבית משיחי גיליון 190 (כ"ג תמוז תשנ"ח) ע' 33 [ומשם בהוספות לאיגרות-קודשי אדניי כרך טו ע' תיח] צילום מתעודה שניתנה לאדניי ביום ד' מנחם-אב תרפ"א ובה הודעה על סיום משפטו ביום כ"ה תמוז תרפ"א – ועל משפט זה, שבתחילתו רצו החוקרים לאסור גם את אדניי אך בסופו של דבר נתרצו ורק החתימהו שלא יעזוב את העיר ללא רשות, ראה המסופר שם בע' 35-30.

עוד ראה במכתבו של ר' אליהו חיים אלטוויז הי"ד ממוצאי ר"ה תר"ץ – 'בית משיחי גיליון 186 (כ"ה סיוון תשנ"ח) ע' 30 [ומשם בהוספות לאיגרות-קודשי הנ"ל ע' שעט] – המזכיר לאדניי את מאורע 'הטמנתו על הבאלקאן [=המרפסת] מוצאי שבת שובה תרפ"ד', שכנראה קשור היה לחיפוש שנתרצו אחריי, וגם מאורע זה אינו ידוע מהרשימות.

⁹ לפי הקביעות דא הרי שהתארכים האפשריים הם: ה', י"ט, כ"ו תמוז – מאחר ולא מזכיר שהיה זה ביום הולדתו, י"ב תמוז. יצויין גם שביום זה בשנה ההיא נערכה מסיבת התנאים של בתו הבכורה עם הרשי"ג ע"ה, כפי שרשם הר"י כהן ע"ה בשמועות וסיפורים חלק א, תשכ"ד, ע' קכח [מהדורת תשי"ג ע' 199], ומתאים לנמצא באיגרת אדניי מתרפ"ד – 'אגרות-קודשי כרך א, תשמ"ג, ע' שכה – "בחדש תמוז עשינו שידוך...". ולנמצא בימפתחי מאמרי אדניי, תשכ"ח, ע' 5, שם נרשמו ארבעה מאמרים בין מאמר "על כן יאמרו המושלים", השייך לפרשת חוקת שחלה אז ב' תמוז, לבין מאמר שנכתב בח"י תמוז. זאת שלא נכתב בספר 'אשכבתא דרבי', תשי"ג, ע' 120: "בחדש סיון הי' קישורי התנאים...".

¹⁰ בשנתיים שעברו מאז פטירתו (י"ב תמוז תשנ"ט) החלו להתפרסם מסמכים רבים מארכיונו, ואפשר שעל-פי הנמצא בו ניתן לאשר שמועה זו.

¹¹ ביחב"ד ליובאוויטשי מתואר אופן ההודעה על המאסר של שלושת שלוחי הצ'קה: "כ"ק אדמו"ר לא שם לבו אליהם והתפלל כמקודם. אחרי אשר גמר התפלה אמר להם, כי אם רוצים לאסרו ילך עמהם". אך אדניי מספר שאמר להם זאת כאשר נכנסו, ואז שניים מהם, יהודים מהיבסקציה, רצו להכריחו להפסיק התפילה ולפשוט הטלית ותפילין, אך הודות לחברם הנכרי יכל לגמור להתפלל.

ביחב"ד ליובאוויטשי: "אחד מהפקידים כיוון אקדחו עליו, והראש שלהם אמר לו: אדניי מספר כי המאיים היה "אחד מן המסובים שישב מימין היושב בראש השלחן" ("בראש השלחן ישבו שנים") והוא גם האומר (ורק אח"כ מביא דברים שאמר לו "היושב בראש השלחן").

ביחב"ד ליובאוויטשי (ההדגשה שלי, ש.ק.): "דבר זה [האקדח] סתם את פיהם של כמה אנשים חוקים, ועשה אותם לנשות את טעמם". ואילו נוסח אדניי (ההדגשה שלי, ש.ק.):

מה עשית היום לקירוב הגאולה?

הוסף בלימוד התורה ובפרט בענייני גאולה ומשיח • הוסף בתפילה • הוסף בצדקה

בין ימין לשמאל

ביאגרות-קודשי כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נ"ע כרך טו, תשס"א, ע' שג ואלך נדפסה כתבה באידיש אודות מבצע מצה ליהודי רוסיה שהתנהל בחורף תרפ"ט. הרשימה, שכותבה חתם בשם-העט "דער אייביקער איד" [=היהודי הנצח], נועדה ככל הנראה להדפסה באחד העיתונים האידיים, וקודם הדפסתה עברה פעמיים את הגהתו של אדנ"ע.

בכתבה זו מוזכרת אימרה מסויימת, שמסתבר מאוד לשייכה אל אדנ"ע עצמו, ומאסרו הנזכר בשנת תר"פ. וכך מסופר שם, ע' שנד (להלן בתרגום חופשי):

אימרה חריפה אמר יהודי אורתודוקסי שעסק בענייני הכלל ברוסיה בשנת 1920, בתשובתו לחוקר מהצ'קה (הג.פ.או. העכשווי) ששאל אותו, מדוע עומדים היהודים רחוק מהקומוניזם? המבטל ולוחם בשאלה הלאומית.

כן – ענה הנאשם – כעת זה אותו דבר כמו שהיה, רק עם יד שמאל.

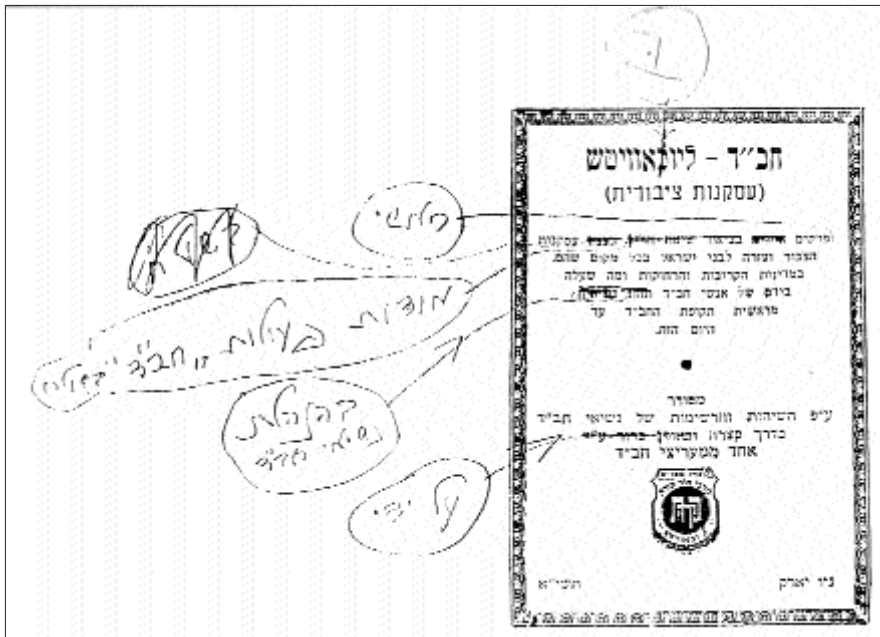
ההבדל הוא רק שמקודם הייתה זו יד ימין שסטרה, כעת זו יד שמאל, "העיקר שאת הסטירה חוטף היהודי", והעולם אומר: לשמאלי יש יותר כוח ביד שמאל, מאשר לאדם רגיל ביד ימין.

"שעשה לי נס

במקום הזה"

סיפור נוסף הקשור למאסר כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נ"ע ברוסטוב, מופיע בספרו של הרה"ח שניאור זלמן דוכמאן ע"ה, 'לשמע אזן', תשכ"ג, המספר (ע' 166, להלן בתרגום מאידיש):

סיפר לי הרה"ח התמים הרב ר' אברהם ברוך ז"ל פבזנר, שהוא נסע פעם עם אדמו"ר [מהור"י] ז"ע ברוסטוב, וכשעברו ליד בניין הצ'קה דיבר עמו אודות אמירת ברכה [ברכת "שעשה לי נס במקום הזה"] והראה לו: כאן ישבתי, כאן שמרו עליי.

הסיפור על האקדח מופיע בחוברת שנכתבה "על ידי אחד ממעריצי חב"ד", שלפי השמועה הרי הוא הרב ניסן מינדל ע"ה. החוברת הוגהה על ידי הרבי, כפי הנראה כאן בצילום

הסיפור המלא אודות המעשה באקדח מופיע באיגרת שכתב כ"ק אדמו"ר (מהור"י) נ"ע בשנת תש"ד למזכירו ר' ניסן מינדל ע"ה. בתמונה שלפנינו נראה עפרון מתמלא שאליו מחובר פתק שרשם ר"נ מינדל: "בעפרון זה השתמש כ"ק אדמו"ר נבג"מ ז"ע כמה שנים רצופות עד הסתלקותו, יו"ד שבט, תש"ו" (מתוך קטלוג 'תערוכת ספריית ליובאוויטש')

